

het toe-
zoeken."

meerdere
vmeerd'
de coa-
stuitend
door het
nog dan-
aan de
geloofs-
schrijven;
lei tegen-

uwing de
fout
eginselen
e door de

dat ons
voorstel-
egrepen,

vel Gere-
me nieuw
vroeger,
ard was.
eginselen
enkele
e stellin-
cia van
evensoep-
ens was,
geleerd
le begin-

enkbeeld

u. Geric-
orie niet,
fide leer.
a de erel-
tel meer,
evenmin,
oo.

gaan, en
eigenlijk
ben, dat
leren ge-
kele zeer
e bijzon-
eel nieuw
etterdaad
den.

dit door-
r, is vol-
meerden
kring en
schrijven

vanzelf,
voor het
ernieuwe
maar ook

aan de
leur en
in gaat:
nistisch,
e enkele
en daar-
e derde be-
nischelijk
uw men-
maar in
brachten
ke leven.

dat het
drongen,
lijke op
dit ware
heel, uit
gezet.

lementen
ijk ineen
ad, reeds
teeft die
groeiend
en het
een be-
werkt.

ing aan-
Lohman
ed, en
gebracht
anders?
g in ge-
poit van
ben ge-

er levert
dat de
Staats-
dan ooit

n appel-
ook
rij blij-

Lohman
geraakt.
zijn vast,
n. Maar
der Be-
ligt dus
a hoog-
rtuiging
stelling
hij weer
loen als
in zijn
lan weer
gelang

dan ont-
are, die

rtuiging
nando
Wij
len. en

Duigen is o. l. op geloofsgebied en we-
tenschappelijk terrein ondenkbaar voor elk
man van eer en karakter.

Maar heel iets anders dan duigen is het, zoo
men uit den Woorden Gods, of uit den
overeengekomen grondslag, van ongelijk
overtuigd wordt. Wordt men dat, dan neemt
men het afwijken zijner vroegere opinie
terug, en keert alom met blijdschap het
hart tot de waarheid.

En wordt men niet overtuigd, zoodat men
of zou moeten zwijgen, of tegen het uitge-
sproken beginsel van zulk een stichting in-
gaan, dan verlaat men die stichting, en gaat
spreken op ander terrein.

Dat dit een pijnlijk offer kan vergen, is
ongetwijfeld waar, maar tot dit offer kan
elk prediker geroepen worden, die tot de
overtuiging is gekomen, dat zijn kerk in strijd
met de waarheid is, en nochtans op haar
gezag zijn conscientie niet kan verkrachten,
en diensvolgens, door haar geoordeeld zijnde,
niet anders kan doen dan haar dienst ver-
laten.

Het eigen voorbeeld door den heer
Lohman aan de hand gedaan, bewijst in-
tuuschen hoe heel anders zulke gevallen
gemeenlijk toegegaan, dan hij het voorstelt.
Hij wijst namelijk op het te Middelburg
tegen Art. 36 ingediende gravamen.

Maar is het nu waar, dat er in de Gere-
formeerde kerken, te Middelburg vergaderd,
over dat Art. 36 metterdaad verschil van
inzicht bestond?

In het minst niet.
Over het stuk van belijdenis waren ook
ten deze allen het eens. En al het verschil
liep alleen maar over de vraag, of dat wat
allen saam bedoelden ook met de bewoor-
dingen van Art. 36 te rijmen is, of wel dat
die bewoordingen datgene wat allen saam
bedoelen, bij eerlijke historische interpretatie,
uitsluiten.

En dit, de heer Lohman zal het ons zelf
toestemmen, is volstrekt geen quaestie van
beginsel, maar uitsluitend van formulering.

Op nog een laatste door den heer Lohman
aangestipt bezwaar, dat beginselen, zal men
er zich aan kunnen houden, dan ook vast-
gesteld moeten zijn, gaan we niet nader in,
daar we reeds een vorig maal, zonder nog
kennis van het stuk van den heer Lohman
te dragen, dit punt, naar aanleiding van
een andere oppositie, bespraken.

In zake van wererdelijke of kerkelijke
justitie gaat zijn beweren ten deze volkomen
door, niet bij wetenschappelijke studie.

Alleen ten overvloede herinneren wij er
nog aan, dat ook de beginselen van het
volkerenrecht nimmer officieel zijn vastge-
steld; maar voor een goed deel uitsluitend
aan de wisselende uitspraken van weten-
schappelijke autoriteiten hangen; en zulks
zonder dat iemand deswege beweren zal,
dat de beginselen van het volkerenrecht de
natieën niet binden.

Ook de qualificatie van de vergadering
te Leeuwarden als „de dommerker der
stemmen van niet-lexkundigen" laten we voor
wat ze is.

Alleen merken we ten slotte nog op, dat
volgens den heer Lohman de Vrije Univer-
siteit, na eenmaal een hoogleraar in het
Staatsrecht benoemd te hebben, het nu ver-
der ook aan hem behoorde over te laten,
op wat wijze deze zelf achten zal de begin-
selen van ons Gereformeerd staatsrecht te
moeten „zuiveren".

Zelfs het recht van controle op zulk een
hoogleraar kent hij aan de soevereine ver-
gadering van zulk een stichting niet toe.

Dit nu maakt het volkomen duidelijk,
hoe de toestand voor hem onhoudbaar werd.
Alleen verstaat men niet, hoe deze voor-
stelling bestaansbaar is met het recht van
enquête dat, gelijk hij toch zelf wist, regle-
mentair aan de soevereine vergadering was
toegekend.

En hiermede nemen we ook nu weer af-
scheid van dit geding, waarbij telkens dui-
delijker bleek, hoe hier twee geheel verschil-
lende opvattingen tegenover elkander ston-
den, niet alleen wat het Calvinisme, maar
ook wat de wetenschappelijke methode, de
betekenis der historie, den weg der kennis,
en de organisatie van het verenigingsleven
op vasten grondslag, aangaat.

Standpunt Bruna.

II.

Welke is dan nu de lijn, die Ds. Bruna
trekt, om het plan te schetsen, dat tot
zuivering van toestanden in de z. i. tot een
leugen geworden Hervormde kerk leiden
zal?

Ge herinnert u, hoe hij ontkent dat dit
kerkgenootschap nog kerk zijn zou, en dat
het deswege z. i. eisch van eerlijkheid en
goede trouw is, om aan deze innerlijke on-
waarheid een einde te maken.

Daartoe nu stelt hij in de eerste plaats
voor: dat aan de gemeente de blinddoek
van de oogen zal worden genomen, vooral
doordien de Moderne en Ethische predikan-
ten geen slag om den arm houden, maar
uitkomen voor wie ze zijn.

Nog altoos, zoo zegt hij, zijn er duizen-
den en tienduizenden in de Hervormde kerk,
die geen onderscheid kennen tusschen hun
rechter- en linkerhand, en die om beurte
een Moderne en een Calvinistischen predi-
kant gaan hooren, zonder ook maar te gis-
sen dat dit niet hetzelfde is.

Er zijn nog talloos velen, leden van die kerk,
die het essentiële onderscheid tusschen de pre-
dikation van den modernen Ds. A. en den Gere-
formeerden Ds. B. niet onderkennen.

Dit wijt hij 1° aan de gebrekkige
catechisatie van aan de flauwheid der pre-
dikation.

Het antwoord op deze vraag is niet anders
dan een aanklacht.

Een aanklacht tegen hen, die als geestelijke

opvoeders en onderwijzers geroepen waren en
een aanklacht tegen den prediker, die afwijkende
gevoelens voorstond.

Darin ligt een beschuldiging van ondiepte
van het gegeven godsdienstonderwijs en van
flauwheid en weekheid in prediking en gesprek.

Maar hij wijt het 2°, en veel meer nog
aan het gemis van moed in de predikanten
van Moderne en Ethische richting.

Maar de zwaarste aanklacht wordt ingebracht
tegen den prediker, die uit valsche verdraag-
zaamheid of ook uit verachtelijke overwegingen,
niet beslist partij kiest tegenover zijn geestelijke
vijanden, maar er zowat naast en tegenaan gaat
staan.

Dat een Moderne predikant op den kan-
sel den Bijbel openlaat en er een tekst uit
voorleest, acht hij „moraal der Jesuiten".

Het altijd weer nemen van een tekst uit
den Bijbel riest dan ook naar de moraal der
Jesuiten.

Maar nog sterker geldt deze aanklacht
z. i. tegen de Ethischen.

Wat in dezen van het modernisme geldt, dat
geldt in nog veel sterker mate van de ethische
richting.

Of mag het eerlijk worden genoemd, wanneer
een predikant zijn rechtsonderig noemt, poeseert
als verdediger van het geloof en feitelijk hetzelfde
standpunt inneemt, dat de vijand bezet houdt en
om welk standpunt hij juist vijand is.

Wanneer, de ethischen zowel als de modernen
ontkennen het gezag der Schrift. Gelooven som-
migen wellicht nog aan en in de geheele Schrift
als Gods Woord, dan is dit geloof gegrond op
eigen zielsbehoefte of eigen inzicht, in elk geval
gegrond op een ander gezag.

En velen zijn reeds veel verder; velen critisee-
ren, hand aan hand met de modernen, de Schrift
naar hartlust en critiseeren er dan ook heel
wat uit.

Evenals door de modernen, alleen niet zoo
consequent, worden werkelijke feiten tot ideale
voorstellingen verdampt. Nu staat dit in onze
kerk vrij om voor te staan en te propageeren,
even vrij als het modernisme hierin is, maar
dit moet uitgesproken worden.

De ethischen noemen zich orthodox en onder
orthodox verstaat de grootste heil der gemeente,
ook de modernen en Groningers, menschen die
(o. a.) zich onderwerpen aan Gods Woord, die,
wanneer er strijd bestaat of ontstaat tusschen
's menschen kennis en begrip aan de ene zijde
en de Schrift aan de andere zijde, altijd de
waarheid van de Schrift en de zonde van den
mensch belijden, die den Bijbel nemen, niet uit
behoefte of inzicht, maar uit gehoorzaamheid.

En daarom is het onafwijkbare eisch der waar-
heid, dat de ethischen hun erkenning van het
recht der schriftelijke uitspraken.

Het doet er niets toe, of men dit onmoedig
aakt, of men meent, dat 't geloof er niet door
wordt geschaad, dat staat ter beoordeling van
de leden der kerk, wier voorgangers zij als
primi inter pares zijn. Dit denkbeeld van ge-
oorloofde restrictie is Roomsche.

In naam der waarheid eischen wij, dat allen,
waar en wanneer ze openbaar spreken, beslist
en scherp zullen zeggen, wat ze van de Schriften,
van den Christus, van den mensch, van de
eewigheid belijden. Wie dat niet wil is oneer-
lijk, en de eenige weg, die dan ook ingeslagen
kan worden, luidt niet 't inzicht alleen van
eigen positie voldoende zou zijn, is het aan de
gemeente mededeelen, wat de moderne en ethische
predikanten in hun tijdschriften en op hun ver-
gaderingen beweren en belijden.

Ook tegen deze beschouwingen bestaat
onzerzijds geen bezwaar. Wie sinds 1878
onze jaargangen medeas, weet hoe wij ook
onzerzijds tegen deze onoprechtheden op-
traden en toornen.

Ook wij hebben Moderne predikanten op
zulk een wijze hooren spreken, dat als we
niet geweten hadden dat de spreker Modern
was, het vermoeden er van niet bij ons zou
zijn opkomen. En hoezeer men van Ethische
zijde termen en klanken gebruikt heeft en
uit de Schrift argumenten heeft voorgelegd,
die op het Ethische standpunt onbetastbaar
waren, is ons zo goed bekend als den ge-
achten schrijver.

Waren dan ook zulke waarschuwend roep-
stemmen niet uitgegaan, we zijn overtuigd,
dat nog een veel grooter deel der gemeente
het slachtoffer van deze misleidende predika-
tien zou geworden zijn. Had men twintig
jaar vroeger cordaat en trouw op de bazuin
geblazen, velen die nu voor altoos insliepen,
zouden zijn wakker geschud.

Ook tegen dit deel van Ds. Bruna's be-
toog bestaat bij ons dus niet de minste be-
denking. Wat hij saamreeg was een tuil ge-
plukt van gelijksortige planten, als die
wij in onze eigen hof hadden zien bloeien.
Zijn tweede eisch is, dat de Ned. Herv-
ormde kerk beginnen zal met al wat op de
leer betrekking heeft of aan de leer
herinnert uit haar Reglementen weg te nemen.
Hij zegt er dit van:

Het spreekt vanzelf, dat ook in de wetten
en reglementen van het Genootschap zoodanige
wijzigingen moeten worden aangebracht, als over-
eenkomen met het doel, waarnaar wij streven.

Deze reglementen veronderstellen altijd nog
een zekere leer, een zekere belijdenis, die den
geestelijken band der leden vormt. Nu moet
al datgene wat op die leer betrekking heeft, er
in elk geval uit. Al hoop men op herstel van
de Ned. Herv. kerk als geestelijke unie of als
kerk, dan nog moet, zolang de toestand feitelijk
anders is, ook de wet in overeenstemming zijn met
de praktische interpretatie, van die wet gegeven.

Ook dit is saamenlijkt, mits het nog iets
scherper worde geformuleerd en iets verder
doorgetrokken.

Zal het Genootschap met zijn Bestuur
niet zijn dan een administratieve band, om
voorzichs de burgerlijke positie te ver-
zekeren, en inmiddels tijd voor loswaking
van wat niet saamhoort te laten; dan moet
het Reglement ook niets meer inhouden, dan
hetgeen daartoe betrekking heeft.

Alsdan echter moet er volstrekt niet alleen
uit verwijderd worden, wat met name op leer
en belijdenis doelt; maar evenzoo al datgene
wat wel aan een kerk, maar niet aan een ge-
nootschap eigen is, en met name al datgene

wat uit het *wezen der kerk* voortvloeit, en
waarover Gereformeerden, Ethischen, Gron-
ingers en Modernen tegenover elkander
gestelde inzichten hebben. We noemen
slechts den dienst des Woords en der Sacra-
menten, de kerkelijke tucht, het te zingen
lied enz.

Nu kan het zijn, dat Ds. Bruna dit ook
zoo bedoelt, maar hij zal ons toestemmen,
dat men om duidelijk te zijn en klaren wijn
in te schenken, dit er dan toch beter bijzegt.

Doch neem nu aan, dat dit alzo geschied
is, dat 1°. Gereformeerden, Ethischen, Gron-
ingers en Modernen alle verbloemling aan
den kant zetten, en ruiterlijk en riddertijl
voor hun gevoelens uitkomen, zoodat elk lid
in de gemeente ten leste weet en merkt,
wat soort man hij voor zich heeft; en 2°.
dat de reglementen alle geestelijke elemen-
ten loslaten en puur administratief worden,
wat dan?

Dan natuurlijk wil de geachte schrijver
van lieverlede ook dien laatsten, administra-
tieve band losmaken, maar eer hij hieraan
toekomt, rijst zeer natuurlijk voor zijn geest
een andere vraag op: waarom dan niet u
gewoog bij de bestaande Gereformeerde
kerken?

Geheel in onze geest zegt ook hij te
stemmen op „sovereiniteit in eigen kring",
elieve waarom dan niet aanstonds als sove-
reiniteit in eigen kring opgetreden?

Hierop nu luidt zijn antwoord: 1°. dat
een predikant ook denken mag aan zijn trak-
tement en pensioen; en 2°. dat men de
grootte massa prijsgeeft.

Over het eerste punt zegt hij:

Zeer zeker zoude hierin, vooral voor de pre-
dikanten, het financieel bezwaar mogen mee-
spreken, daar de uittredende alle recht op
bezuizingen en uitkeringen verliezen.

Maar moge dit medespreken, dit stofelijk
bezwaar alleen zou geen oogenblik tegen geestelij-
ke voordeel mogen opgewogen worden.

Onzerzijds hebben wij er niets tegen, en
achten het zelfs plicht, dat een predikant
ook aan de „rekening van ontvangst en uit-
gaaf" denke. Soms zelfs komt de wensch op,
dat ze van rekenen meer werk maakten.
En nu er hij staat, dat, zoodra geestelijke
eisch spreekt, het stofelijk belang moet
wijken, zijn wij ook in dat opzicht voldaan.

Slechts komt het ons voor, een leerme in
het betoog te zijn, dat Ds. Bruna het vrijwil-
ligheidsbeginsel hier over het hoofd ziet, en
er zelfs niet van spreekt. De vraag, of de
kerk van Christus om geestelijk te bloeien
en haar zelfstandigheid te handhaven, niet
bekennen moet dat alle Staatsgeld haar steeds
ten verdere was, en diensvolgens de trak-
tementstheorie van den apostel Paulus in toepas-
sing behoort te brengen, had de schrij-
ver niet onbesproken mogen laten. Vooral
niet waar hij stofelijk belang en geestelijken
eisch tegenover elkander stelde.

Doch nu dan het geestelijk belang waarop
hij wel let.

Hij formuleert het aldus:

Er is echter een geestelijk verlies bij zulk een
handwijze, dat medegewen mag.

Omdat in groote kringen van leden der Ned.
Herv. Kerk nog geloof aan die kerk als geestelijk
instituut gevonden wordt en de oogen voor de
onwaarheid daarvan gesloten zijn, daarom wordt
in de kringen ieder die de kerk verlaat, voor
een scheurmaker of avallige gehouden. De ge-
schiedenis der dolantie wijst dit uit.

En het uittreden van b. v. de Gereformeerden
zou dan ook geen ander gevolg hebben, dan
dat men groote scharen, die nu nog met de
waarheid bereikbaar zijn, aan niet-Gereformeerden
invloed moest overlaten. En dit geldt evenzoo
van de modernen en van de Groningers en van
elke andere richting; die uittreedt verlaat een
arbeidsveld en verliest het.

Eerst als er geen „partie grise" meer is, als
tot in alle kringen de scheiding der belijdenissen
in 't bewustzijn is doorgevoerd, eerst dan kan
er sprake zijn van andere scheiding.

Het grondelement tegen de dolantie bij vele
Gereformeerden is dan ook niet het beginsel,
maar alleen de uitvoering, toen het nog te vroeg
was, een goede, maar onrijp geplukte vrucht.

Over dit punt wenschen we gaarne af-
zonderlijk te discussieeren, als we eerst
mogen vernemen, of de geachte schrijver
met ons de stelling belijdt, dat „ziende in
het gebod en blind in de toekomst" der regel
der Gereformeerden, en daarentegen „non-
der gebod op de toekomst turen", de evolu-
tieuze der Ethischen en Modernen, natu-
rlijk voor elk van hun eigen standpunt is.

Dit laatste versta men niet verkeerd.

Ken Moderne en een Ethische oordeelt,
dat de gemeente achtereenvolgens verschil-
lende stadiën van ontwikkeling doorloopen
moet, en dat wie nu nog confessioneel or-
thodox is, niet openens Modern of Ethisch
kan worden. En hieruit volgt voor hen de
theorie, dat zij beginnen moeten met zich
zooveel mogelijk naar de oude Orthodoxie
der gemeente te schikken, haar sympathie
moeten pogen te winnen, en alzo ze
van lieverlede Modern of Ethisch moeten
maken.

Dit is bij de Modernen en Ethischen geen
zwakheid, maar stelsel. Ze doen het zoo
opzettelijk. En ze meenen dit te mogen
doen, omdat hun moraal een andere is dan
de onze.

Niet de vastheid aan het gebod is voor
hen uitgangspunt, maar het zich voegen
naar de gewilde toekomst, die ze bereiken
willen.

Ds. Bruna, hoewel ook dit punt niet
principieel besprekende, gaat toch in hoofd-
zaak, ook hierin met ons mede.

Hij schrijft toch:

Dit bezwaar bestaat bij modernen en Gronin-
gers niet; ze zien niet 't minste bezwaar er in,
om een kind van geloovige ouders te doopen of
een orthodoxe aan het Avondmaal toe te laten.
Maar bij de orthodoxe richtingen bestaat dit
bezwaar wel; op grond van hun beginsel mag
de Gereformeerde geen kind van ongelovigen
doopen noch een niet-belijder van den Christus
toelaten tot het Heilig Avondmaal. En nu is
de vraag: kan dit beginsel gehandhaafd worden
door die Gereformeerden, die onder het verband

der Ned. Herv. Kerk leven? Zoo ja, dan blijven
om de mogelijke winst, zooveen genotend, zoo
neen, dan uittreden, wat het ook koste.

Alleen zal Ds. Bruna, om verdere be-
spreking doeltreffend te doen zijn, behooren
te verklaren, of hij den regel dat „gehoor-
zaamheid beter dan offerande" is en dat
het „zien in het gebod" en niet het rekenen
met de „uitkomst" ten rechtsnoer moet
zijn, met ons, naar Gereformeerden trant,
bekamt.

Tegen zulk een verklaring kan hij niets
tegen hebben.

Immers hij wil zelf juist, dat een ieder
zich kloek en vierkant uitspreke.

Humpata.

Tot onze blijdschap verklaarden reeds
drie predikanten hunne bereidwilligheid om,
werd hun de weg geopend, naar Humpata
te trekken.

Ter nadere toelichting van deze zaak
kan ten deele ook onderstaand stuk dienst
doen, dat ons op verplichtende wijze werd
toegezonden.

Het luidt als volgt:

Van jongs af koesterde hij de begeerte den
Heere in het Evangelie te dienen, bij voorkeur
onder de Heidenen. In 1893 had hij zich naar
de Zuid-Afrikaansche Republiek begeven, waar hij
eenigen tijd als onderwijzer fungeerde en het eerst
met de Kaffers kennis maakte.

De begeerte om een goede gelegenheid te
vinden, om aan zulke arme medemenschen zoo
al niet als zendeling, dan toch als onderwijzer
met het Evangelie bekend te maken, deed hem
het koene besluit nemen, om naar Mossamedes
te gaan.

Geheel op eigen kosten en risico ondernam
hij de reis naar Humpata, die nog al kostbaar
en niet zonder gevaar is. Voor hij zich aan
boord had begeven, werd hij, reeds in de Kaap-
stad, aangenaam verrast door de ontmoeting van
Ds. Vorster en zijn gezin, die voor den tijd van
drie jaar van de Gereformeerde kerk te Bethulle
was losgemaakt, om gedurende dien tijd de
Gereformeerde kerk te Humpata te dienen.

In diens gezelschap bevond hij zich aan boord
van genoemd stoomschip. Na een voorspoedige
reis kwamen zij behouden in de schoone haven
van Mossamedes aan.

De reis werd verder per ossenwagen voort-
gezet. Geen brandende hitte, geen verachtende
dorst, geen moeilijkheden en wederwaardigheden,
geen gevaar voor verschenend roofgedierte kon-
den den jeugdigen reiziger ontmoedigen.

Zich aan de hoede des Almachtigen aanbe-
velend en met het geweer in den arm legde hij
telkens des avonds zich onder den ossenwagen
ter ruste, en, trots het huilen der wolven, son-
der angst in de nabijheid, sliep hij soms zoo zacht,
alsof hij zich op een door zijne moeder zacht
gespreide legerdeed had neergeveld.

Eindelijk bereikte hij, na vele hindernissen
en ontmoetingen met zijn reisgezelschap het
einddoel der reis: Humpata.

Daar trachtte hij al spoedig zijn doel te berei-
ken. Om in zijn levensonderhoud te voorzien,
gaf hij onderwijs aan kinderen van Ds. V. en
die van enkele boeren.

Bij de eerste gelegenheid zocht hij de Kaffers
in hunne woonplaatsen op. Op een afstand van
twee uren van Humpata b. v. wonen vele Kaffers
blijven. Na de eerste kennismaking ging hij des
Zondags geregelde deze Heidenen bezoeken, om
hen met het Evangelie bekend te maken. Omdat
hij met de taal der boeren goed op de hoogte
was en zij ook die taal konden, was hij zeer
goed in staat, hen op een verstaanbare wijze
toe te spreken.

De barbaren bewezen hem goede geneene
vriendelijkheid. Op het bepaalde uur was telkens
de vergaderplaats met belangstellende hoor-
ders gevuld. Telkens gaven zij onduidelijke
blijken van toegeneemtheid.

In korten tijd had hij de hartelijke vriend-
schap en het vertrouwen der Heidenen gewonnen,
wat soms een zendeling eerst na jaren langen
arbeid gelukt.

Zoo was spoedig de tijd genaderd, dat hij
repatrieeren moest, want hij had zijne ouders
eene gelofte gedaan.

De Kaffers betuigden hun hartelijk leedwezen
over zijn vertrek en namen op een hartelijke
wijze afscheid van hem, met de bede, dat hij
toch vooral terug mocht keeren.

Zoo is onder den kennelijken zegen des Heeren
de begeerte naar het Evangelie bij de Kaffers
gewekt. En daarmede laat zich hunne bede ver-
klaren: „Koin over en help ons".

In hoofdzaak was dit wel bekend, maar
toch was en de herinnering aan en de aan-
vulling van het bekende, allerminst overtoollig.

Recensie.

Het Tijdschrift voor Geref. Theologie
begint zich gaandeweg te ontwikkelen op
een wijze die schoone hope voor de toek-
komst geeft.

Het jongste nummer bood ons eerst een
zeer degelijk stuk van Dr. Noordtj onder
den titel *Valche bronnedeling*, waarin
op gelukkige wijze de vraag wordt behand-
eld, of de scheiding der bronnen, die de
critiek ook op de boeken *Richteren* en *Ruth*
heeft toegepast, geslaagd mag heeten. Meer
dan eens met de bewijskracht van het baar-
lijke wordt deze vraag door den ge-
achten schrijver ontkennend beantwoord.

Dr. Van Goor gaf in de tweede plaats
een flink opstel over de verhouding
tusschen exegese en dogmatiek moet be-
staan, met name in de prediking.

Zijn slotsom is:

Komt nu de exeget tot een resultaat, dat hem
toeschijsst vast te staan, doch in strijd is, ik
zeg niet alleen met de traditionele uitlegging,
maar ook met de belijdenis der Kerk, hoe heeft
hij dan zijne slotsom op te maken? Bij beide
heeft het woord van Cyprinus zijne betekenis:
„non parum me movet Ecclesiae auctoritas",
maar deze autoriteit mag hem alleen leiden tot
des te nauwkeuriger onderzoek van zijn resul-
taat en van den weg, walangs hij tot dat re-
sultaat kwam. Blijft dan voor hem die strijd
bestaan, dan moet deze hem tot de erkenning
leiden, dat ook zijn kennis en arbeiden een
grens heeft en dat hier blijk, hoe hij nog niet
er in geslaagd is, de volle betekenis van het

Schriftwoord in zijne verhouding tot het geheel
der geopenbaarde waarheid te vatten. Want niet
de exeget, maar de Kerk belijdt en stelt de
belijdenis vast. En de geschiedenis wijst ge-
durig aan, hoe exegeten er toe gekomen zijn, op
grond hunner „wetenschappelijke" resultaten,
tegen de belijdenis der Kerk op te treden. Te-
recht heeft iemand op Calvin gewezen als dog-
maticus in zijne „Instituatie", de waarheid in
haar geheel uiteenzettend, maar als exeget ge-
durig tot resultaten komende, afwijkende van
de gewone uitlegging, doch niet van de be-
lijdenis.

Ligt hieraan niet veelszins een juiste ge-
dachte ten grondslag?

In de derde plaats geeft Ds. Tazelaar
een beschouwing over de *Schatkist van
's Heeren huis*. Eene heldere uiteenzetting
van wat uit de plaatsing van de Schatkist
naast het altaar in 's Heeren huis onder
Israel ook nu nog voor ons Christenen bij
ons geven voor de zaak des Heeren volgt.

Ds. De Gaay Fortman volgt hierop met
een toelichting van de geldgeerigheid in de
Heilige Schrift, niet bedoeld als een zucht
tot oppotten en als vrees voor het uitgeven,
zooals het bij den vrek en wat wij thans
gierigwaard noemen zich voordoet, maar als
een *indefinite girren naar* en begeeren van
geld. Alleen zij opgemerkt dat in 1 Tim.
6:10 niet staat dat geldgeerigheid de wort-
el, maar dat zij een wortel is van alle
kwaden. De wortel ligt nog dieper.

En eindelijk wijst Prof. Blesterveld op
het schoone werk van ALBERT, die *Ge-
schichte der Predigt in Deutschland bis Lu-
ther*, nu reeds in drie deelen.

Het belangrijke van dit werk is, dat het
niet slechts een bloemlezing biedt, maar
elke soort van prediking die opkwam uit
haar beginsel verklaart en beoordeelt. Alleen
is het misgezien dat Albert den confession-
neelen toesteen hierbij prijsgeeft.

Men ziet, bij vroeger vergeleken, biedt
dit tijdschrift veelzijdige teekenen van ern-
stigen vooruitgang.

Talmage's predikatiën.